

PRAKSISPROSJEKTET

RAPPORT FRA ARBEIDSGRUPPE FOR SOSIONOMUTDANNINGEN (SOSIALT ARBEID, GRUPPE 11)

19.juni 2015

Innhold

Oppsummering av anbefalinger og begrunnelser	3
Arbeidsgruppens forslag	5
Innledning	5
Bakgrunn og prosess	6
Behovet for endringer i omfang og type praksisstudier	8
Tverprofesjonell samarbeidslæring (TPS)	11
Videre-/masterutdanning med veiledet praksis	12
Beskrivelse og begrunnelse av forutsetninger	12
Forslag til virkemidler / tiltak	14
Litteraturliste – vedlegg	16

Oppsummering av anbefalinger og begrunnelser

Arbeidsgruppen har gjennom møter, skriftlige utkast og felles bearbeiding av utkast, arbeidet med samfunnets behov for sosionomers kompetanse, behov for endringer i praksisstudiet for sosionomer og med anbefalinger og forutsetninger for at endringer skal kunne skje på en kvalitativ god måte.

I rapporten brukes benevnelsen sosionom og sosialt arbeid. De ulike utdanningsinstitusjonene bruker ulike benevnelser, som sosionomutdanning, bachelor i sosialt arbeid, bachelor i sosialfag. Gruppen har valgt å bruke benevnelserne sosionom, sosionomutdanning og faget sosialt arbeid (jf UHR-prosjektets mandat)

Arbeidsgruppa har ikke hatt representanter fra velferdsutdanningen og denne utdanningen har heller ikke praksis i sin utdanning. Vi har derfor ikke kunne innlemme denne utdanningen i arbeidet. Det var et ønske fra oppdragsgiver om samarbeid mellom barnevernspedagogutdanningen og sosionomutdanningen. Det ble ikke mulig å gjennomføre ut fra kapasitetshensyn.

Sosionomutdanningen kvalifiserer for arbeid med å forebygge, løse og redusere sosiale problemer og kjennetegnes av generalistkompetanse. Sosionomens utdanning skal vektlegge helhetlig arbeid sammen med brukerne, noe som gir sosionomen en styrke ved koordineringsarbeid også i vanskelige og sammensatte saker. Sosionomen har kunnskap om relasjonsarbeid, kommunikasjon, arbeid med endringsprosesser og utløsning av energi og ressurser i arbeid både med enkeltmennesker, familier, grupper eller lokalsamfunn. Sosionomene arbeider på flere arenaer og har kunnskap og kompetanse som passer godt i skjæringspunktene helse/sosial/arbeid/inntekt i de livsløpsfasene Dialogforumet (2014) henviser til. "Hjelp til selvhjelp" har vært én viktig rettesnor for sosionomens arbeid både faglig, verdimeisig og administrativt/juridisk, - i arbeidet sammen med og overfor utsatte grupper. Sosionomens kunnskap og kompetanse har derfor mulighet til å møte mange av behovene som samfunnet har i årene framover. Samtidig er det behov for utvikling av kunnskap og kompetanse i tråd med behovene til brukergrupper, praksisfelt og samfunnet forøvrig. Kunnskap utvikles også ut fra forskning på blant annet praksisfeltet, og samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og praksisfelt i studentenes praksisperioder kan styrke denne kunnskapsutviklingen.

Sosionomutdanningen som tilbys i dag framstår lite enhetlig fordi de ulike utdanningsinstitusjonene har ulik tilnærming til rammeplan, studieløp og læringsutbyttebeskrivelser (Karakterpanel G 2014, Terum 2014). Det kan være knyttet til teoretisk innhold og til praksisstudiet. Innholdet i studiet og hva en ferdig utdannet sosionom skal ha av kunnskaper og ferdigheter kan framstå noe uklart både for studenter og for praksisfeltet som skal motta studentene i praksis og etter endt studiet. For lite kontakt og gjensidige avtaler mellom praksisfeltet og utdanningene kan føre til at praksisstudiene med sine arbeidsoppgaver kan bli tilfeldig for studentene.

Sosionomutdanningene har ulike fagprofiler ved utdanningsinstitusjonene, i tillegg varierer tilgang til type praksisplasser. Representanter fra praksisfeltet mener dette gir utdanningen et utydelig innhold, og dermed uklarhet i hva en sosionom kan etter endt bachelorutdanning. Utdanningene bør profilere seg tydeligere enn i dag overfor praksisfeltet og da spesielt

overfor kommunenes velferdstjenester. Arbeidsgruppa ser det som ønskelig at aktuelle praksisplasser og arbeidsplasser for sosionomstudenter formidler sine kompetansebehov, og samarbeider med utdanningsinstitusjonene om rekruttering av sosionomer.

Arbeidsgruppens mandat har vært å vurdere behovet for og å foreslå endringer i omgang og type praksisstudier i utdanningen. Mange studenter kommer tilbake til utdanningsinstitusjonene etter endt praksis med gode erfaringer og godt læringsutbytte. Arbeidsgruppen har hatt fokus på endringer som vil gi tilstrekkelig med relevante og kvalitativt gode praksisplasser med motiverte og kompetente veiledere. For å få et tilstrekkelig antall praksisplasser må praksisfeltet få en større grad av innflytelse på utdanningens innhold som helhet, men spesielt praksisstudiene. En slik innflytelse vil kunne føre til større engasjement og opplevelse av likeverdighet for praksisfeltet. Arbeidsgruppen foreslår til endringer baseres på at praksisstudiet i sosionomutdanningen blir et samarbeidsprosjekt hvor utdanningsinstitusjonene, praksisfeltet og studentene tar et felles ansvar for kvalitet, relevans og engasjement. Brukernes medvirkning og myndighetenes ansvar er også en del av samarbeidet.

Sosionomutdanningen er en utdanning å satse på for å møte samfunnets behov framover. Arbeidsgruppen ser at utviklingen med store reformer og endringer i samfunnet krever at det utvikles kunnskap og kompetanse tilpasset de endringene som skjer. Endringene må få betydning for velferdsutdanningenes innhold generelt sett og opp mot hvilke samarbeidspartnere utdanningene skal ha som sine hovedsamarbeidspartnere framover. Individ og gruppers medvirkning i utviklingen av tjenestene er viktig kunnskap for sosionomer og bør vektlegges i utdanningen og i praksisperiodene.

Reformene og de organisatoriske endringene berører i særlig stor grad velferdsarbeidet som skjer i *kommunene*. Tjenesteområdene er allerede er godt kjent for sosionomer. Med sin brede kompetanse er sosionomene, og sosionomutdanningen, etter arbeidsgruppas vurdering særlig godt egnet til å møte samfunnsendringene vi nå ser. Forskyvning av oppgaver fra statlige tjenester til kommunale tjenester gjør det viktig at sosionomutdanningen har en klar oppmerksomhet på det som skjer i NAV og andre tjenester i kommunene, og på de kompetansebehov endringene medfører. Slik kan utdanningen tilpasse innhold og praksisperioder/studier til de endringene som har skjedd og skjer.

Utdanningsinstitusjonene gir studentene et teoretisk, etisk og sosialfaglig kunnskapsgrunnlag knyttet til brukermedvirkning. I praksisstudiene skal studenten gis anledning til å samhandle med mennesker som har behov for de tjenestene praksisstedet tilbyr. Studenten skal kunne kommunisere at han/hun anser brukerens kompetanse som likeverdig deres nåværende og framtidige faglig kompetanse i sitt møte med brukerne. Det er i løpet av praksisstudiene studenten vil kunne opparbeide gode holdninger til og respekt for erfaringskompetansen brukerne innehar.

Arbeidsgruppen ser 1. linjetjenestene i kommunene som hovedarena for sosionomstudentens praksisstudier. I tillegg vil tjenester organisert i helseforetak være viktige praksisplasser.

Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen anbefaler to praksisperioder, en kortere periode og en lengre periode hvor den lengste perioden har en varighet på minst 13 uker. Det er viktig at studentene tidlig i utdanningen kommer i kontakt med praksisfeltet for å kunne bedre forstå forholdet mellom teori i utdanningen og yrkesutøvelse i praksis. Det må være et mål at minst en av praksisperiodene er lokalisert til 1.linjetjenestene i kommunene. Arbeidsgruppen mener en rekke forutsetninger må være tilstede for å utvikle et godt samarbeid mellom utdanningsinstitusjon, praksisfelt og brukergrupper. Forutsetninger som samarbeid mellom praksisfelt og utdanningsinstitusjon om innhold i utdanningen, tydeliggjøring av partenes ansvar i praksisstudiene, veilederkompetanse hos praksisveiledere og bedre økonomiske betingelser for praksisstudiene. Videre mulighet for utdanningsinstitusjonens ansatte til å hospitere på ulike praksisarenaer. Praksisnær forskning hvor praksisfelt, brukere, studenter og forskere samarbeider om tema og forskningsprosess vil gi mulighet til å utvikle kunnskap og kompetanse om sosialt arbeid og sosialt arbeids praksisutøvelse. Eksisterende kunnskap i utdanningen om endringsarbeid, arbeidsinkludering, mestring og selvhjelp er nyttig kompetanse i arbeidet mot fattigdom. Utdanningen kan fortsatt videreutvikles i nært samarbeid med praksisfeltet og brukerne.

Det er uenighet innad i arbeidsgruppen om hvor mye av praksisperioden som skal gjennomføres i kommunenes førstelinjetjenester, hvor arbeidsgruppens tre representanter fra praksisfeltet ønsker en sterkere føring på at praksisperiodene skal skje innenfor NAV, barneverntjeneste eller andre tjenester i kommunenes 1.linjetjeneste.

Innledning

Arbeidsgruppen har lagt følgende forståelse av gruppens mandat til grunn for rapporten:

«Mandat for arbeidsgruppene som skal bidra til å løse **oppgave 1** i Praksisprosjektet»

Vurdere behovet for og foreslå endringer i omfang og type av praksisstudier for hver utdanning med utgangspunkt i samfunnets behov. Arbeidet skal skje i et samarbeid mellom utdanningen og praksisfeltet, og se på hvilken rolle praksisstudier på ulike læringsarenaer skal ha i arbeidet med å sikre studenten et relevant læringsutbytte etter endt utdanning.

At sosionomen anses som en generalist skaper utfordringer ved at sosionomens kunnskaper og virkeområder kan bli for utydelige både for praksisfeltet, utdanningsinstitusjonene, brukerne og samfunnet generelt. Når utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet tilbyr studentene ulike studieløp herunder også praksisstudiene, vil en ikke kunne ha en allmenn oppfatning av hva en sosionom kan eller skal kunne ved endt studium. I dag varierer det hvilken kjennskap og breddekunnskap en ferdig utdannet sosionom har om for eksempel forvaltningsarbeid eller kontekstuavhengig kompetanse.

Hvor mye en sosionom ved endt studium har av ferdigheter knyttet til kontaktetablering, brukermedvirkning og relasjonsarbeid vil avhenge av studiets teoretiske innhold eller hvilken type praksisstudier studenten har gjennomgått. Lengden av praksisstudiene og graden av veiledet praksis varierer mellom utdanningsinstitusjonene. Kvaliteten på praksisstudiene kan

varierte uavhengig av utdanningsinstitusjon. Dette fører til at hva en ferdigutdannet sosionom har av kunnskap eller ferdigheter avhenger av utdanningsinstitusjonen de uteksamineres fra og hvilket praksissted de var knyttet til under praksisstudiene.

I arbeidsgruppen er det enighet om at sosionomutdanningen på de ulike utdanningsinstitusjonene må bli mer enhetlig, men det er uenighet i gruppen om hvor stor grad av lokal frihet utdanningsinstitusjonene skal ha i oppbyggingen av den teoretiske og praktiske delen av studiet. Arbeidsgruppen mener at utdanningsinstitusjonene bør ha en viss frihet til å utforme en profil for sin utdanning ut fra for eksempel regionale forhold (som Arktisk universitet og arbeid med minoritetsgrupper).

Rapporten er bygd på malen gitt av oppdragsgiver. Det er lagt stor vekt på samfunnets behov for sosionomens kompetanse og TPS, før arbeidsgruppen kommer med sine anbefalinger og forutsetninger for at anbefalingene skal kunne innfris.

Bakgrunn og prosess

Arbeidsgruppen har bestått av:

Ingvild Huse, leder, Diakonhjemmet høgskole

Margaret Riley, sekretær, Barneverntjenesten i Stavanger kommune

Eva Eggereide, NAV Sagene i Oslo (stat)

Gerd Skjong, Høgskolen i Volda

Gunnlaug Miljeteig, Høgskolen i Bergen

Hilde Slotnes, Fylkesleder FO Rogaland

Kari Baardseth, Høgskolen i Østfold

Per Ola Harstad, NAV/Kristiansund kommune

Susanne Olsen Svinland, 3.års student, Diakonhjemmet Høgskole

Knut Steinar Eitungjerde, NAV (prosjektgruppen)

Møter:

Kick-off 25.januar

Arbeidsgruppemøter: 25.mars, 29.april 2015

Arbeidsform:

På møtene har tema for oppdraget og arbeidsfordeling vært diskutert og avklart. Gruppemedlemmene har hatt ulike temaer de har vært ansvarlige for å legge fram for arbeidsgruppen til diskusjon. Medlemmer fra praksisfelt, student og utdanningsinstitusjoner har arbeidet sammen om delutkast til rapporten og gitt tilbakemeldinger på disse per e-post.

Der det har vært uenighet blant deltakerne når det gjelder anbefalinger er det gitt mulighet for å få fram de ulike synene i rapporten. Leder og sekretær har samlet og redigert innspill og tilbakemeldinger på utkast før ferdigstilling.

Behovet for endringer i omfang og type praksisstudier

Samfunnets behov for kompetanse

Sosionomer arbeider med mennesker i utsatte livssituasjoner. Kompetansen anvendes i arbeid med brukere/klienter i ulike aldre og i ulike kontekster, hvor brukeren/klienten kan være enkeltmennesker, familier, grupper eller lokalsamfunn, direkte eller indirekte. Målet er å forbedre og realisere livsmulighetene for utsatte individ og grupper ved aktiv involvering av brukeren/klienten. Arbeidet kan være å forebygge, behandle, planlegge eller reformere. I tillegg til samhandlingen med bruker/klient, vil et tverrprofesjonelt samarbeid stå sentralt i mye av sosionomens arbeid. Sosionomers relasjons- og handlingskompetanse karakteriseres ved at en tar utgangspunkt i den sosiale sammenhengen individ eller grupper står i, og kontekstforståelse legges til grunn for å arbeide med helhetlige tilnærminger. Målet for arbeidet er ressursorientering og mestring, herunder hjelp til selvhjelp.

De siste års reformer på velferdsområdet har stor innvirkning på tjenesteutformingen i velferdstjenestene i kommunene hvor sosionomer har sine hovedarenaer i tjenesteområdene NAV, barneverntjenesten og kommunale helse- og omsorgstjenester. Sosionomer arbeider også innenfor andre arenaer som for eksempel statlige helseforetak, kommunale og private tjenesteområder, frivillig sektor eller internasjonale organisasjoner. Med utdanningens livsløpstilnærming er sosionomen kvalifisert til arbeid med menneske i alle aldre.

Utgangspunktet for Meld. St. 13 (2012-2013), *Utdanning for velferd*, er behovet for å fornye helse- og sosialtjenester og tilpasse utdanningene i tråd med samfunnets behov. Det er satt i verk reformer for å møte utfordringsbildet og for å bedre tjenestene, jf. omorganisering av barnevernet, NAV-reformen og Samhandlingsreformen. Endringene utløser nye behov når det gjelder innhold, organisering og styring av tjenestene.

Meld. St. 19 (2014-15) *Folkehelsemeldingen* og forarbeidene viser til sosialt arbeids plass i folkehelsearbeidet. Sosionomens kompetanse om lokalt samfunnsarbeid og gruppearbeid gir gode muligheter for nærmiljøarbeider/prosjekter og er viktig bidrag i det forebyggende helsearbeidet.

Utdanning, arbeid, inntekt, bolig, levekårsutfordringer og fattigdomsproblematikk

Fattigdom er en stor utfordring for velferdssamfunnet i dag. Sosionomutdanningen har fokus på levekår og fattigdom, og flere er engasjerte i områdesatsing og prosjektarbeid for utsatte grupper. Dette gir en naturlig kobling til samfunnsarbeid, som er en viktig arbeidsmåte i sosialt arbeid. Lokalsamfunnsarbeid og sosialt arbeid med grupper er viktig for en brukerorientert tilnærming i sosialt arbeid og er ressursbesparende arbeidsmåter i velferdstjenestene.

Fattigdomsbegrepet er i stor grad knyttet til manglende yrkesdeltagelse, og NAV, sammen med andre tiltaksarrangører og hjelpeinstanser, vil i fremtiden være den viktigste samfunnsaktør når det gjelder å hjelpe folk inn i arbeidslivet. I sluttrapporten fra ekspertgruppen som har gjennomgått NAV (april 2015) anbefales det at NAV gjennomfører en vesentlig del av tiltakene som innebærer oppfølging av bruker/arbeidsgiver i ordinært arbeidsliv – *arbeidsinkludering*. I innledningen til ekspertutvalgets rapport står det at «NAV må ha økt oppmerksomhet på å sikre kvaliteten i brukermøtet; det er i dette møtet NAV

skaper verdi». NAV bør derfor bli en enda viktigere arena for sosionomers yrkesutøvelse i framtiden enn den har vært til nå. Sosionomer har den viktige kompetanse som er nødvendig for helhetlig tenkning, inkludering, koordinering, medvirkning og relasjonskompetanse i møtet med brukerne/klientene.

Arbeid med barn, unge og deres familier

Barnevern og forebyggende arbeid med barn og unge er et viktig satsingsområde nasjonalt og lokalt. Med sin systemiske tilnærming til arbeid med familier har sosionomen en særs viktig kunnskap og kompetanse i forebyggende og behandlende arbeid med barn, unge og deres familier. Antall sosionomer tilsatte i skolen har økt de siste årene. Sosionomer er en viktig samarbeidspartner for blant annet pedagoger og helsepersonell.

Unge med nedsatt arbeidsevne og sammensatte vansker utgjør en stadig større utfordring for velferdssamfunnet. Med stort frafall i videregående skole er det viktig at sosionomen samarbeider med skole og helsetjeneste for tidlig innsats i forebygging av langvarig klientkarriere. Sosionomens inkluderingskompetanse er nyttig for å hindre at ungdom ekskluderes fra aktivitet i samfunnet.

De eldre og samfunnet.

HelseOmsorg21 forsterker retningen i Meld St 13, og peker på at velferdssystemets bærekraft utfordres av blant annet demografiske endringer. Antall og andel eldre mennesker i befolkningen vil øke betydelig de kommende tiår. Mange vil leve lenger med god helse, og mange vil leve lenger med flere kroniske lidelser og kompliserte sykdomsbilder. Tjenesteutvikling for eldre skjer i stor grad i kommunene og sosionomens kunnskap bidrar til å se den eldre i sin kontekst i og utenfor institusjon. Utfordringer som ensomhet og nettverksarbeid, myndiggjøring og mestring, rådgivning på rettigheter og plikter, er i dag en sentral del av sosionomutdanningen og kan med fordel suppleres med mer kunnskap om den eldre del av befolkningen. Med kunnskap om pårønderarbeid, lokalsamfunnsarbeid og sosialt arbeid med grupper, kan sosionomen bidra til utvikling av gode tjenester for eldre i samarbeid med helse- og kulturarbeidere i kommunen, så vel som med frivillige organisasjoner.

Rusavhengighet og psykiske problem

Med nyttig kompetanse innen motivasjons- og endringsarbeid, miljøarbeid og nettverksarbeid har sosionomen solid faglig bakgrunn for å arbeide med mennesker med denne livsvansken. I utdanningen blir ulike arbeidsmåter i sosialt arbeid sett i forhold til omfang og varighet av problem. Det forebyggende arbeidet blir tillagt stor vekt, likeså arbeid med familie og miljø rundt personer med rusavhengighet eller personer med flere diagnoser.

I mai 2015 ble Stortingsmeldingen: «Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet» presentert. I meldingen blir det lagt vekt på arbeid for å styrke kommunenes arbeid med psykisk helse og rus, med fokus på helhetlige tjenester der tverrfaglighet og brukermedvirkning er sentralt. Begrepet primærhelsetjenester omfatter helse, -omsorg og sosiale tjenester. Kompetanse i å arbeide helhetlig, tverrfaglig og med brukerperspektiv er grunnleggende i sosionomens utdanning.

Multikulturelt samfunn

I et multikulturelt samfunn med kimer til motsetninger som kan ligge mellom sosiale lag og grupper, vil sosionomers kompetanse i større grad kunne rettes mot sosial inkludering og

sosial integrasjon av ulike grupper i lokalsamfunn og boområder. Samfunnsarbeid (community work) som arbeidsmåte har lang tradisjon i sosialt arbeid og kan med fordel brukes mer innenfor offentlig og frivillig sektor. Det er gode erfaringer med samfunnsarbeid anvendt i sårbare og pressede områder. I et lokalsamfunnsperspektiv vil sosionomers rolle knyttes til prosjektorganisering, samarbeid med enkeltpersoner, brukerorganisasjoner, levekårs-, kultur- og oppvekstetaten eller frivillige organisasjoner. Hovedfokus blir aktivisering og mestring av innbyggernes egne ressurser, og miljø- og kulturtiltak. I utdanningen fordrer dette styrket fokus på medvirkning, kultur og aktiviteter.

Hjelp til selvhjelp

Hjelp til selvhjelp har i stor grad vært rettesnor for sosionomens arbeid, - både faglig, verdimessig og juridisk i arbeidet med livsmestring og selvforsørgelse gjennom arbeid og inntekt. Ved å nytte arbeidsmåtene sosialt arbeid med grupper og individuelt sosialt arbeid, lokalsamfunnsarbeid og samfunnsarbeid kan sosionomen veilede og legge til rette for selvhjelp. Lokalt arbeidsliv, administrasjon og forvaltning, samarbeid og koordinering er viktige kunnskapsområder for sosionomen i møte med utfordringer knyttet til arbeidsinkludering.

Kunnskap om selvhjelpsarbeid vil bli stadig viktigere ved NAV-kontorene, både i arbeidsinkluderende prosesser, i arbeid med sykefravær, psykisk helse og arbeidstilknytning, frafall i skole og manglende arbeidstilknytning. Sosionomutdanningen kan med fordel styrkes i kunnskap og kompetanse om strukturer som vedlikeholder og øker fattigdom.

Tverrprofesjonell samarbeidslæring

Sosionomens helhetlige tilnærming til sosialt arbeid er viktig i arbeid med sammensatte utfordringer. Kunnskap og kompetanse i tverrfaglig arbeid må videreutvikles i samarbeid med andre utdanninger gjennom forskning og praksis. Aktiv tilrettelegging av tverrfaglige praksisstudier særlig i 1. linjetjenestene vil gi sosionomstudenter trening i å innta en rolle som forsterker helhetlig tenkning i tjenestene (se eget avsnitt om tverrprofesjonell samarbeidslæring).

Arena-uavhengig kompetanse

Sosionomens arena-uavhengige kompetanse kan presenteres slik:

- Relasjons- og kommunikasjonskompetanse
- Kunnskap om etikk og verdiforankret praksis
- Kunnskap om barn og unges oppvekstvilkår, helse og utvikling
- Kan gjenkjenne og respondere på symptom på sosiale og helsemessige risikofaktorer
- Innovasjon- og endringskompetanse
- Helse- og sosialpolitisk innsikt
- Systemforståelse og kunnskap om rammebetingelser
- Bruerkunnskap og medvirkning
- Saksbehandling og fortolking av regelverk
- Skjønnsutøving med begrunnelser og dokumentasjon
- Kunnskap om marginalisering og sosial eksklusjon
- Kunnskap om folkehelsearbeid og planarbeid
- Inkluderingskompetanse

- Kulturkompetanse
- TPS-kompetanse

Som fagutøver i store virksomheter som NAV, barnevernstjenesten og helseforetakene, vil sosionomers kompetanse også måtte innebære å kunne spesifisere faglige og etiske krav som må stilles til tilbydere av individuelle kvalifiserings-, omsorgs-, eller miljøtiltak for særskilte brukere. Kompetansen er også knyttet til analyse av tilbud, samarbeid med tilbydere, oppfølging og evaluering av tiltak. Sosialøkonomi og samfunnsøkonomi har sin plass i sosionomutdanningen i dag, i likhet med håndtering av juridiske rettigheter, etiske forpliktelser og evalueringskompetanse.

Tverrprofesjonell samarbeidslæring (TPS)

Samfunnets kompetansebehov og – utfordringer gjør tverrfaglig arbeid svært viktig. Velferdsreformene forutsetter mer samspill og samarbeid på tvers av fag, nivåer og tjenester for å kunne gi brukere med sammensatte behov et helhetlig tjenestetilbud. Det er da viktig med forståelse for de ulike yrkesgruppers kompetanse for å kunne hjelpe og samarbeide med brukere av velferdstjenester.

Med fragmenterte tjenestetilbud og dels overlappende ansvarsroller mellom de store tjenesteområdene innenfor arbeid- og velferd, helse- og omsorg og barn- og oppvekstsektor, er tverrprofesjonelt samarbeid en forutsetning for at hjelp til mennesker og grupper i sårbare situasjoner oppleves som helhetlige og koordinerte. Evne til tverrprofesjonelt samarbeid må styrkes i alle profesjonsutdanninger. I tverrprofesjonelt samarbeid har sosionomer et særlig ansvar for å få fram brukeres og pårørendes egne livserfaringer og perspektiv, og fremme kunnskap knyttet til konsekvenser for brukere ved omlegginger, endringer og inngripen i individ og familiers sfære. Sosionomer trekkes inn på nye arenaer som til nå har hatt stort innslag av kun helse- og pleiepersonell, og kan her bidra med annen type kunnskap.

Sosionomutdanningen svarer godt til samfunnets behov for tverrfaglighet og samarbeid med ulike yrkesgrupper. Det faglige innholdet i utdanningen gir studenter innsyn i andre yrkesgruppers tenke- og arbeidsmåter, og letter samarbeidet. Samspill og samarbeid på tvers av fag, nivåer og tjenester er en naturlig del av en sosionoms arbeidshverdag.

Tverrprofesjonell samarbeidslæring er viktig for komplementær kunnskap om samfunnets behov og utfordringer. Velferdsreformene forutsetter mer samspill og samarbeid på tvers av fag, nivåer og tjenester. Det er da viktig med respekt og forståelse for de forskjellige yrkesgruppens kompetanse for å kunne hjelpe brukere av velferdstjenester. Å kjenne hverandres kompetanse enda bedre, gjør det også lettere å ta kontakt for samarbeid.

På hovedarenaene for sosionomers yrkesutøvelse som NAV og barneverntjenesten vil det være et stort behov for bedre samhandling med de yrkesgruppene som har betydning for brukerne. Mange brukere har behov for tjenester fra flere yrkesgrupper og velferdstjenester. Disse yrkesgruppene, som f.eks jurister eller helsepersonell bør derfor inviteres inn til TPS av sosionomutdanningen ved utdanningsinstitusjonene. Praksisfeltet bør arbeide for at TPS skjer i praksisstudiene. Et TPS-prosjekt kan for eksempel organiseres som et studentteam. Slike team må tilpasses sosionomens hverdag og behov, og må blant annet foregå på sosionomens hovedarenaer. Prosjekter innenfor TPS i Norge er så langt ikke utviklet med utgangspunkt i

sosionomens hovedarenaer. Slike prosjekter bør oppprioriteres hos utdanningsinstitusjoner, praksisfelt og myndigheter i samarbeid med brukerorganisasjoner.

I folkehelsearbeid er det lagt stor vekt på forebyggende arbeid. TPS med profesjoner fra sosial, helse, kultur og idrett kan gi langt flere profesjoner kompetanse om lokalt samfunnsarbeid.

I tilknytning til forebyggende arbeid med barn og unge vil TPS være aktuelt for sosionomstudenter i barnehage, skole, helsestasjon og kulturavdeling hvor studenter fra utdanninger som barnehagelærer, lærer, helsesøster og barne- og ungdomsarbeidere vil kunne møtes.

Samspill og samarbeid på tvers av fag, nivåer og tjenester er en naturlig del av en sosionoms arbeidshverdag. Sosionomutdanningen er en grunnutdanning som er særs godt egnet til å møte de endringene vi ser i samfunnet, og utdanningen må i enda større grad utvikles i tråd med endringer i praksisfeltet for å sikre tilgang på sosionomer med relevant og god kompetanse.

Videre-/masterutdanning med veiledet praksis

Arbeidsgruppen har ikke arbeidet med dette spørsmålet fordi det er få masterutdanninger for sosionomer som krever praksis under studiet. De samme argumenter som er brukt for praksisstudiene på bachelornivå vil kunne brukes for praksisperioder på masternivå som krever praksisstudier i sin utdanning. Den enkelte masterutdanning vil kunne sette andre rammer for hvilken praksisarena studenten bør være i, men behovet for TPS vil være det samme.

Beskrivelse og begrunnelse av forutsetninger

Følgende forutsetning bør være tilstede for at tiltakene arbeidsgruppen foreslår skal kunne realiseres. Det må tilføres betydelige ressurser til utdanningen for å bedre kontakten og samarbeidet med praksisfeltet videre framover. Forutsetningene er ikke listet i prioritert rekkefølge.

- **Endring i sosionomutdanningens finansieringskategori til E.**
Begrunnelse: Økt samarbeid med praksisfeltet og tettere oppfølging av studenter under praksisstudiet er lærerintensive arbeidsformer. Vi ser ikke at barnevernspedagogutdanning og sosionomutdanning er så ulike at de fordrer ulike finansieringskategori. For opprusting av sosionomutdanningen behøves ny finansieringskategori.
- **Forventningene til samarbeidet mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet må gjelde for samtlige utdanningsinstitusjoner med sosionomutdanning.**
Begrunnelse: For å sikre kvalitativ og relevante praksisplasser for alle sosionomstudenter uavhengig av utdanningsinstitusjon og for å sikre felles oppfatning med praksisfeltets hovedaktører om studiets innhold og relevans.

- Utdanningsinstitusjon, studenter og praksisfelt må ta et felles ansvar for at det utdannes og rekrutteres dyktige sosionomer som har den kompetanse som samfunnet og praksisfeltet trenger.**

Begrunnelse: Studiet må bli et trepartssamarbeid med forventninger og ansvar tillagt alle tre partene. Ingen av partene har mulighet til å utvikle og vedlikeholde et kvalitativt godt og relevant sosionomstudium alene.
- Praksisutøvelse skal ha utgangspunkt i brukernes behov og brukernes erfaringer (deres erfaringskompetanse) må tas inn som et viktig kunnskapsbidrag i utdanningen og i praksisperiodene.**

Begrunnelse: Brukermedvirkning og medbestemmelse i eget liv er en forutsetning for etisk og faglig godt samarbeid med mennesker i sårbare livssituasjoner.
- Avtaler som inngås skal skape forutsigbare samarbeidsforhold og tilgang på kvalitativt gode praksisplasser for sosionomstudentene med veiledere som er motivert og holder høy faglig kvalitet.**

Begrunnelse: I dag blir det fra utdanningsinstitusjonene brukt mye ressurser på å rekruttere og etablere praksisplasser for studentene. Tilgangen på praksisplasser kan variere år for år da praksisfeltet ikke anser å ha en forpliktelse til å ta i mot studenter. Stabile praksisplasser kan gi bedre utvikling av praksisstudiet og i praksisfeltet.
- Det gis minst en times planlagt veiledning per uke, individuelt eller i gruppe. Minst 25% av veiledningen skal være individuell. Veiledning i TPS-praksis gis ut fra hva som er hensiktsmessig på praksisstedet, for eksempel i form av strukturerte TPS-læringsverksteder i samarbeid med veiledere fra samarbeidende utdanninger.**

Begrunnelse: Planlagt og strukturert veiledning er nødvendig for en progresjon i utvikling av faglig kompetanse og profesjonsidentitet.
- Veiledere tilbys videreutdanning i studentveiledning tilpasset dagens krav til å bli godkjent veileder i.h.h.t. FOs krav.**

Begrunnelse: Videreutdanning tilfører kompetanse til veilederne og studentene som veiledes og gir også bedre kjennskap til utdanningen.
- Partene evaluerer jevnlig sammen hvordan avtalene følges opp og praktiseres. Ansvarsforholdene må gå klart fram i avtaler som inngås.**

Begrunnelse: Ansvarsforhold kan pulveriseres dersom avtalen ikke jevnlig evalueres.
- Praksisfelt og utdanningsinstitusjon har en gjensidig forpliktelse til økt forskning på praksis hvor studenter og brukere også er deltakere.**

Begrunnelse: Meld. St.13 Utdanning for velferd har som overordnet perspektiv å sikre at samfunnet har den nødvendige kompetansen til å ivareta befolkningens behov for helse- og velferdstjenester. Målet er kunnskapsbaserte

tjenester som setter brukerne i sentrum og bidrar til bedre helse og velferd for hele befolkningen. Praksisrettet forskning i velferdstjenestene kan knytte sammen forskning utdanning og praksis og bidra til forbedring av tjenestene og utdanningene. Brukernes behov for tjenester skal stå i sentrum. Studenter i praksis kan trekkes inn i forskning og utviklingssamarbeid i samarbeid med praksisplass og utdanning, og på denne måten få et innblikk i dette arbeidet og være med på å utvikle faget sosialt arbeid.

Forslag til virkemidler / tiltak

Arbeidsgruppen er enige om forslagene til virkemidler og tiltak med unntak av de to første kulepunktene. Uenighetene framgår ved at mindretallets syn framgår i eget kulepunkt.

- Sosionom studiet skal inneholde to praksisperioder hvor den ene praksisperioden er på minst 13 ukers veiledet praksis og den andre veiledede perioden på minimum 4 uker.
- Minst en av praksisperiodene skal være i 1. linjetjenestene i kommunene

Et mindretall bestående av Per Ola Harstad, Eva Eggereide og Margaret Riley fra praksisfeltet foreslår følgende knyttet til praksisperiodenes tidspunkt i studiet, lengde og praksissted:

- Sosionomstudenter skal ha minimum 20 uker veiledet praksisstudier i bachelorutdanningen, fordelt på to perioder på 6 og 14 uker. Praksisstudiene skal foregå i 1. og 3.studieår. Hovedarenaen i praksisperiodene skal være lokalt NAV-kontor, barneverntjenesten og øvrige kommunale velferdstjenester (f. eks. rus, psykisk helse, flyktning, eldrearbeid m.m.). Andre praksisarenaer kan unntaksvis godkjennes på bakgrunn av relevans, kvalitet og tilgang på kvalifiserte praksisveiledere. Utenlandspraksis som erstatter hovedpraksis i Norge skal godkjennes etter særskilte regler. Ut plassering skal tilpasses behovene til både utdanningsinstitusjonene og praksisfeltets aktører.
- Det opprettes samarbeidsfora hvor utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet inngår et forpliktende samarbeid. Kommunen og utdanningsinstitusjonen inngår en overordnet samarbeidsavtale og det inngås særavtaler mellom utdanningsinstitusjonen og hvert enkelt praksissted.
- 1.linjetjenester i kommunene forplikter seg til å ta imot studenter og gi studentene et kvalitativt godt tilbud i praksisstudiene. I særavtalene vil det framgå hva som er utdanningsinstitusjonen sitt ansvar i praksisperioden med hensyn til oppfølging av studentene, og praksisstedet sitt ansvar for at studenten får best mulig læringsutbytte av praksisstudiene.
- Det opprettes fagråd ved alle utdanningsinstitusjoner med sosionomutdanning med representanter fra brukere, utdanningsinstitusjonen, praksisfelt og studenter. Fagrådet er ansvarlig for å bidra til utvikling av studienes innhold, slik at disse er i tråd med nasjonale føringer og praksisfeltets kompetansebehov. Fagrådet skal samarbeide om

utvikling av studieplaner med særlig fokus på læringsutbyttebeskrivelser og utvikling av metoder for veiledning og vurdering i praksisstudiene.

- Det legges til rette for mulighet for hospitering i praksisfeltet for ansatte ved utdanningsinstitusjonene.
- Utdanningsinstitusjonene engasjerer ansatte fra praksisfeltet som forelesere eller ansetter i tidsavgrenset bistilling etter avtale med vedkommendes leder.
- Utdanningsinstitusjonene engasjerer personer med brukererfaring fra praksisfeltet som forelesere eller ansetter i tidsavgrenset bistilling.
- Skriftlig arbeid i praksisstudiet knyttes til studentens erfaringer fra møte med brukerne.
- Praksisveileder bør være sosionomutdannet og ha minimum to års erfaring fra praksisfeltet. Dersom praksisveileder ikke har veilederkompetanse forplikter vedkommende/får vedkommende tilbud om å ta veilederkurs tilbudt av utdanningsinstitusjonen. Personer med annen relevant høgskole/ universitetsutdanning med god kjennskap til fagområdet kan også være aktuelle som praksisveileder.
- Praksisveileder-rollen gis større anerkjennelse og avlønning. Det bør vurderes å ansette praksisveiledere i bistillinger ved utdanningsinstitusjonen med ansvar for å veilede praksisstudenter etter modell for øvingslærere som er knyttet til lærerutdanningen.
- Det utarbeides egnet materiell/hjelpemidler som kan brukes av alle partene i forbindelse med gjennomføring av praksisstudiene. Slikt materiell bør utvikles av partene i fellesskap og kan ha form som en felles arbeidsbok/praksisbok. En slik arbeidsbok skal bidra til å tydeliggjøre formålet med praksisperioden for alle, - og til å effektivisere, forenkle og være til støtte for både underviser, student og praksisveileder
- Skole og praksisfeltets hovedaktører bør vurdere å opprette felles ressurskontor/ressurskommuner i enkelte fylker/regioner, plassert utenom de store byene og utdanningsinstitusjonene og tilpasset praksisfeltets organisering i området, jfr. ulike former for kommunesammenslutninger lokalt. Disse kontorene skal sikre rekruttering og oppfølging av praksisplasser og veiledere i distriktene og ellers være kontaktledd mellom utdanning og praksisfeltets aktører generelt sett. Kontorene kan ha «sambruks-stillinger», og ellers bidra til FOU-arbeid lokalt.

Litteraturliste – vedlegg

Kilder:

HelseOmsorg21

Meld. St. 13 (2012-2013), *Utdanning for velferd*

Meld. St. 19 (2014-2015) Folkehelsemeldingen

Meld. St. 26 (2014 -2015) Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet

Skår, R. (2007). Praksis – en læringsarena som engasjerer. I Alvsvåg, H. og Førland, O. *Engasjement og læring. Fagkritiske perspektiver på sykepleie*. Oslo: Akribe. s. 101-116.

Sluttrapporten fra ekspertgruppen som har gjennomgått NAV (2015)

[Bakgrunnsdokumentet fra UHR fra fase 1](#)

[Prosjektgruppens rapport fra fase 1 av sosialfagprosjektet](#)

[Rapport fra Dialogforum](#)

[Bakgrunnsdokumenter fra UHR fra fase 2](#)

[Karakterpanel G 2014](#)

Vedlegg:

Oversikt over utdanningsinstitusjonene praksisstudier

Rapport fra Kristiansund og HIST

Paralellseminar KSU-HIST april 2014